

Kielikoulutus tärkeä tekijä integraatioprosessissa

Maahanmuutto on ollut poikkeuksellisen voimakasta lähes koko 1980-luvun ja erityisesti vuosina 1991—1992. Vuonna 1991 Suomeen muutti Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 19 833 henkilöä maastamuuton ollessa vain 5 986 henkilöä. Suomen muuttovoitto oli noin 14 000 henkilöä. Suuret maahanmuuttajamäärät aiheuttavat paineita koulutusjärjestelmälle erityisesti muuttajien ollessa muita kuin suomea tai ruotsia puhuvia. Vain osa maahanmuuttajista on paluumuuttajia suurimman osan ollessa ulkomaan kansalaisia. Suomessa olikin ulkomaalaisia vuoden 1992 lopussa noin 46 000 henkeä eli 0,9 % maamme koko väestöstä.

Juuri valmistunutta tutkimustani varten kerättiin tietoa (mm. maahanmuuttajien koulutustaustasta ja -tarpeista sekä työtilanteesta) maahanmuuttajille ja työnantajille kohdistetuilla kyselyillä sekä opettajien, yhteiskunnallisten vaikuttajien ja suunnittelijoiden haastatteluilla. Muita käytettyjä lähteitä olivat pääasiassa korkeakouluille lähetetyt kyselyt, tilastot ja aikaisemmat tutkimukset.

Maahanmuuttajille suunnattu koulutus Suomessa on monimuotoista ja jatku-

vassa kehityksessä. Erilliseen maahanmuuttajille annettavaan koulutukseen – maahanmuuttokoulutukseen – pääsemiseen on pakolaisilla parhaat mahdollisuudet muuttonsa pakollisuuden vuoksi. Myös muilla suomea tai ruotsia taitamattomilla maahanmuuttajilla on mahdollisuus saada tätä koulutusta, jossa opetetaan mm. suomea tai ruotsia, tietoutta suomalaisesta yhteiskunnasta sekä suoritetaan työharjoittelua. Kuitenkin suurin osa maahan muuttavista ulkomaan kansalaisista jää koulutuksen ulkopuolelle lähinnä siksi, ettei kaikille ole varaa tarjota ko. koulutusta. Maahanmuuttokoulutuksen lisäksi muuttajille järjestetään erillisiä kursseja ja koulutuskokeiluja. Erilliskoulutuksen ohella maahanmuuttajat osallistuvat koulutukseen pääosin samoja reittejä kuin suomalaiset. Yleisivistävään ja ammatilliseen koulutukseen valittaessa voidaan käyttää joustavaa menettelyä. Sen avulla pääsee opiskelemaan enintään 20 % kaikista oppilaista.

Pakolaislapsilla on mahdollisuus erilliseen alkuvaiheen opetukseen, joka kestää yhden lukuvuoden, mutta esimerkiksi Turussa on järjestetty toinen vuosi niille, jotka eivät vielä pärjäisi normaalissa koulutyöskentelyssä. Muiden maahanmuuttaneiden lasten osalta suomen tai ruotsin kielen ja uuden yhteiskunnan tapojen opettaminen tapahtuu lähinnä kuntakohtaisten tukiovetusressurssien

Minna Domander toimii tutkijana Siirtolaisuusinstituutissa. Artikkelin tiedot perustuvat Maahanmuuttajat ja koulutus -tutkimukseen.

puitteissa. Esimerkiksi Helsingissä heitä varten on perustettu erillisiä vastaanotto- luokkia.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet maahanmuuttajat olivat saaneet jotakin pidempiaikaista koulutusta ulkomailla. Kaikki muuttajat olivat saaneet jotakin koulutusta joko ulkomailla tai Suomessa, vaikka maahanmuuttajien koulutus vaihtelikin tohtoritason koulutuksen saaneista lukutaidottomiin aikuisiin. Lukutaidottomat aikuiset olivat aloittaneet koulunkäyntinsä Suomeen saapumisensa jälkeen. Koulutusaloitukseksi tarkastellen Suomeen muuttaneet olivat saaneet koulutusta eniten opetus-, kauppa- tai toimisto-, tekniikan tai luonnontieteiden ja hoitoalalle. Tyytyväisimpiä saamaansa koulutukseen sekä Suomessa että ulkomailla olivat suomalaiset paluumuuttajat.

Koulutustarpeen eri osa-alueista keskeisessä asemassa koettiin olevan kielellisen ja ammatillisen koulutuksen. Kieli toimii sopeutumisen ja kommunikaation välineenä, ja sen avulla mahdollistuvat muut koulutusmuodot. Ammatillinen koulutus on tärkeä sekä yksilön omanarvontunnon että pääasiallisena edellytyksenä työelämään osallistumiseksi. Koetun koulutustarpeen taustalla on ensisijaisesti halu saada työtä.

Koulutukseen menon tai pääsyn pääasialliset esteet olivat naisten osalta pienet lapset, nuorten vielä keskeneräinen yleissivistävä koulutus, muuttajan tai hänen perheensä huono taloudellinen tilanne tai karsiutuminen valinnoista. Koulutuksen suhteen ongelmallisimpia ryhmiä olivat peruskouluihin normaaliluokille tulevat "ummikot" sekä oppivelvollisuusiän ylittäneet ulkomaalaiset. Turvapaikanhakijoista ne, joiden oleskelulupaa ei perustella suojelun tarpeella, jäävät maahanmuuttokoulutuksen ulkopuolelle.

Koulutuksen kustannusten ja hyötyjen tarkastelu on vaikeaa yhteisen mitan puuttuessa. Kustannukset ovat lähinnä rahallisia ja hyödyt puolestaan henkisiä, pidemmällä aikavälillä hyödynnettäviä etuja. Koulutus on osa maahanmuuttajien integraatioprosessia, ja siten hyvin vaikeasti mitattavissa oleva hyöty. Maahanmuuttajien koulutus tulisi rakentaa asiakaskeskeiseksi palveluksi mahdollisesti yhden hallintoyksikön alaisuuteen.

Työjakauma on erilainen maahanmuuttaneiden kesken. Palkkatasoltaan huonoimmassa asemassa ovat naiset, kehitysmaista tulleet ja entisen Neuvostoliiton kansalaiset. Korkeampaa palkkaa saavat lähinnä läntisistä teollisuusmaista tulleet, korkeasti koulutetut tai pitkän työkokemuksen omaavat asiantuntija-tehtävissä olevat henkilöt. Lisäksi kehitysmaista ja Itä-Euroopasta tulevien osalta siirtyminen ammatillisesti vaatimattomampiin tehtäviin on huomattavasti yleisempää, kun taas läntisten teollisuusmaiden alueelta tulevien osalta ammatti on säilynyt lähes muuttumattomana. Työn laatuun vaikuttava tärkeä tekijä on kielitaidon määrä. Ulkomaisen työvoiman käytön syyt ovat kyselyyn vastanneiden työnantajien mukaan 1990-luvun vaihteessa vallinnut työvoimapula sekä erikoisaloilla tarvittava ammattitaito. Pääosin ulkomaiseen työvoimaan suhtauduttiin myönteisesti eikä heidän kanssaan katsottu olleen erikoisia vaikeuksia.

Keskeistä on kielikoulutuksen mahdollisuuden tarjoaminen maahanmuuttajille. Kielikoulutuksen avulla maahanmuuttajat saadaan nopeammin normaali- palvelujen piiriin, jolloin erillistä ammatillista koulutusta ei tarvitse järjestää, ja vältetään koulutuksen perusteella mahdollisesti syntyvät eriarvoiset väestöluokat. Kielikoulutus on taloudellisten tekijöiden ohella siis myös tärkeä avainuuteen yhteiskuntaan sopeutumiseen.